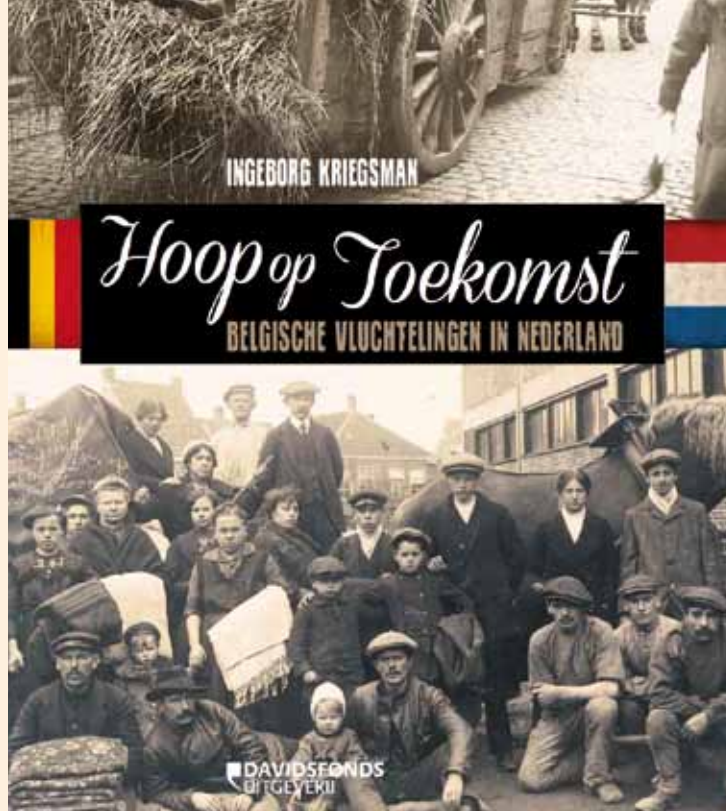

Hoop op toekomst. Belgische vluchtelingen in Nederland. *Ingeborg Kriegsman* (Davidsfonds/Wbooks, Leuven/Zwolle 2016), 207 blz., € 27,50

Vluchten voor geweld is van alle tijden

Op 28 juli 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit. Het lukte Nederland om als neutraal land officieel buiten dit conflict te blijven. Desondanks voelde ons land wel degelijk de gevolgen van deze Europese en wereldwijde oorlog. Een van de meest in het oog springende gevolgen was de enorme instroom van Belgische vluchtelingen in het najaar van 1914. Uit angst voor het Duitse leger vluchtten toen meer dan één miljoen Belgen naar Nederland. Het overgrote merendeel van hen keerde binnen een aantal maanden weer terug. Meer dan honderdduizend Belgische vluchtelingen – waaronder zo'n dertigduizend Belgische militairen – bleven gedurende de oorlogsjaren echter in Nederland. Het verblijf van deze Belgische vluchtelingen in Nederland vormt het onderwerp van het boek *Hoop op toekomst*, geschreven door Ingeborg Kriegsman. Aan de hand van krantenartikelen beschrijft Kriegsman hoe het

leven van de Belgische vluchtelingen in Nederland eruitzag en hoe zij dit leven zelf ervoeren. De krantenartikelen zijn hoofdzakelijk afkomstig uit zogenaamde kampkranten: kranten gemaakt door Belgische vluchtelingen in de vluchtoorden bij Ede en Nunspeet, en in de interneringskampen bij Zeist, Harderwijk, Kampen en Groningen. In de vluchtoorden – naast Ede en Nunspeet was er ook één bij Gouda en één bij Uden – woonden Belgische burgers. In de interneringskampen verbleven de Belgische soldaten. De krantenartikelen geven een mooi inkijkje in het dagelijks leven van de Belgische vluchtelingen in Nederland. Er werd geleerd, gesport, gewerkt, gelachen en gehuild. Vluchtelingen vermaakten zich met cultuur, haalden baldadigheden uit en hadden te kampen met ratten. De berichtgeving over het leven in de kampen was meestal positief van toon, hoogst waarschijnlijk door censuur. Toch zijn er in het

boek her en der voorbeelden te vinden van verholde kritiek, zoals het verslag van een dagje uit naar de Jaarbeurs in Utrecht, die door de Belgische schrijver van het artikel wordt aangeduid als een 'dag van vrijheid'. Het boek *Hoop op toekomst* komt samen met een dvd. Op die dvd staan een documentaire en twee archieffilms uit 1916. Aan de hand van authentiek beeldmateriaal, interviews met nabestaanden en duiding door experts uit zowel België als Nederland wordt wederom het verhaal van de Belgische vluchtelingen in Nederland verteld. Deze documentaire is meer gestructureerd dan het boek, waar de onderlinge samenhang tussen de berichten soms wat te wensen overlaat. De twee archieffilms zijn voorzien van commentaar, die extra informatie geeft over de beelden en het leven in de kampen.

Het boek en de dvd maken duidelijk dat 'vluchten voor geweld' en de reactie daarop van alle tijden is. De filmbeelden van Belgische vluchtelingen met hun buideltjes met kleren, en hun opvang in grote tentenkampen in Nederland vertonen griezelig veel overeenkomsten met recente beelden van vluchtelingen. En het verzet van Nederlandse vakbonden en lokale autoriteiten tegen de werving van arbeiders onder Belgische vluchtelingen vindt zijn echo in de huidige angst voor arbeidsmigranten. Deze actualiteit maakt *Hoop op toekomst* uitermate geschikt om gebruikt te worden door geschiedenis- en maatschappijleerdocenten. Daarnaast bieden zowel de krantenartikelen als de interviews met nabestaanden geschiedenisdocenten nieuw materiaal om met leerlingen de bruikbaarheid van historische bronnen te bespreken. Kriegsman en alle andere betrokkenen hebben daarmee een waardig monument gemaakt voor al die Belgische vluchtelingen die in het najaar van 1914 een veilig heenkomen zochten in Nederland.

Jaap Nieuwstraten ■